

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1453>

Geliş Tarihi: 30.10.2018

Kabul Tarihi: 27.12.2018

“BİLİM ÇOCUK” ADLI E-DERGI ÜZERİNE BİR İNCELEME¹

Rabia Sena AKBABA² - Yelda KÖKÇÜ³ - Şener DEMİREL⁴

Özet

Elektronik ortamda yayınlanan e-dergiler, Türkiye’de son yıllarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Eğitim-öğretim ortamlarında da sıkça tercih edilen e-dergiler, okuyucuya zaman ve mekân kısıtlaması olmaksızın erişim imkânı, düşük maliyet ve bilgiye hızlı bir şekilde erişme gibi kolaylıklar sunmaktadır. Söz konusu e-dergilerden biri de “Bilim Çocuk”tur. TÜBİTAK tarafından 1998 yılında yayın hayatına başlayan dergi, aylık periyotlar ile yayınlanmakta ve ağırlıklı olarak 7 ve üzeri yaş grubuna seslenmektedir. Dergide etkinlik örnekleri, yazılar, etkileşimli köşeler ve çizgi romanlar yer almaktadır. Ayrıca ek olarak verilen maskeler, posterler ve küçük kitapçıklarla çocukların ilgisini çekmeyi amaçlayan dergi, çocuklara bilimi erken yaşlarda tanıtarak onlara araştırma yapma ve soru sorma becerilerini kazandırmayı hedeflemektedir.

Bu araştırmanın amacı, “Bilim Çocuk” adlı derginin tanıtımını yapmak ve bilim ve teknolojinin çocuk edebiyatı sahasındaki kullanımına dikkat çekmektir. Nitel desende gerçekleştirilen araştırmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler tablolaştırılarak, veriler sunulmuştur. “Bilim Çocuk” adlı e-dergi, biçim ve içerik açısından çocuğa göre özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Dergi, bilimi

---

¹ Bu makale, 10-13 Nisan 2018 tarihleri arasında Fransa/Paris’te düzenlenen Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumunda (Paris International Congress On Social Sciences) sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir. Bildirinin tam metni yayımlanmamıştır.

² Arş. Gör. Fırat Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü; r.sena_ak@hotmail.com

³ Arş. Gör. Fırat Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü; yekokcu@hotmail.com

⁴ Prof. Dr. Fırat Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü; sdemirel63@gmail.com

“Bilim Çocuk” Adlı E-Dergi Üzerine Bir İnceleme

küçük yaşlardan itibaren çocuklara sevdiren bilimin hayatın bir parçası olduğu gerçeğine vurgu yaparak hem öğrencilere hem de öğretmenlere ve ailelere önemli bir hizmet sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: TÜBİTAK, Bilim Çocuk, teknoloji, e-dergi, çocuk edebiyatı.

An Investigation of E-Journal Named "Bilim Çocuk"

Abstract

E-journals published in electronic media, are widely used in recent years in Turkey. Frequently preferred in educational environments, e-journals offer readers accessibility without time and space constraints, low cost and quick access to information. One of the e-journals in question is "Bilim Çocuk". The journal, which was published by TÜBİTAK in 1998, is published monthly and is mainly addressed to 7 and over age groups. The journal include examples of activities, articles, interactive squares and comics. In addition, the journal aims to attract children with additional masks, posters and small booklets. It aims to introduce children to early ages so that they can research and ask questions.

The purpose of this research is to promote the journal "Bilim Çocuk" and to draw attention to the use of science and technology in the field of children's literature. In the qualitative research, the document inspection technique will be used. It is aimed to tabulate the obtained data and to present the data clearly. The e-journal "Bilim Çocuk" has features according to the child in terms of form and content. The journal offers an important service to both students and teachers and families by emphasizing the fact that science is a part of life by loving children from a young age.

Key Words: TÜBİTAK, Bilim Çocuk, technology, e-journal, children's literature.

Giriş

İki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusuna çocuk denilmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2016). Çocukların da diğer yaş grubundaki bireyler gibi kendine özgü özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlardan biri de edebî eserlerdir. Çocuk ve edebiyat kavramlarını bir arada ele alan çocuk edebiyatı, temel malzemesi dil olan, çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak onların hayal dünyalarına hitap eden, onları çirkinliklerden uzaklaştıran, anlama ve kavrama yeteneklerini geliştiren ve onları bir yandan eğitip bir yandan da eğlendiren yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen addır (Demirel, 2010). Çocuk edebiyatı çerçevesinde oluşturulan metinlerin, çocuğun ruh dünyasına, yaşına, ilgi alanına, düşünce ve duyarlılıklarına hitap etmesi gerekmektedir. Çocuk edebiyatına yönelik oluşturulan yayınlar arasında çocuk gazete ve dergilerinin önemli bir yeri vardır. Bu gazete ve dergilerde yer alan öğretici ve eğitici yazılar, masallar, hikâyeler, fıkralar, bilmeceler, resimler, fotoğraflar ve karikatürler çocukların okuma kapsamındaki bireysel ihtiyaç ve ilgilerini tatmin edici bir şekilde karşılayabilir (Oğuzkan, 2000). Okuma-yazmayı öğrenen çocuklar, ilgilerini keşfetmeye ve keşsettikleri bilgileri öğrenip bunları günlük hayatta uygulamaya yönelirler. Çocuk kitapları ve dergileri de bu ihtiyacı karşılamayı görev edinmiştir (Aydın, 2015). Çocuk dergi ve gazeteleri, ders kitapları ile güncel olaylar ve henüz ortaya çıkmış gerçekler arasında var olan boşluğu doldurmaya da yardımcıdır (Oğuzkan, 2000).

Türkiye’de çocuk dergiciliğinin doğuşu, Tanzimat ile birlikte ivme kazanan sosyal değişimin bir devamı olarak süregelmiştir. Doğrudan çocuklara yönelik dergilerin ortaya çıkması ise 19. yüzyılın ikinci yarısında mümkün olabilmıştır (Şimşek, 2001). Batıda yayınlanan çocuk dergilerine paralel olarak Türkiye’de yayınlanan çocuk dergilerinde de öğretmenlerin iyi bir eğitim görmesi, kızların eğitimine önem verilmesi gibi konular ön plana çıkartılmıştır. İlk çocuk ve eğitim dergisi olan Mümeyyiz’de eğitim ağırlıklı makaleler, eğitsel amaçlı hikâyeler, çeşitli eğitim sorunları, eğlenceli fıkralar, yardım kampanyaları gibi eğitim temelli konulara yer verilmiş ve diğer çocuk dergileri de bu yolu izlemiştir (Demirel, 2010).

Günümüzdeki teknolojik gelişmeler, insanların bilgi edinme gereksinimini arttırmakta ve bilgi edinilen araçların değişimine sebep olmaktadır. Kâğıt ile başlayan okumalar yerini ekrana, kalem ile başlayan yazmalar ise yerini klavyeye bırakmıştır. Bu durum kullanıcılara zamandan, paradan ve mekândan tasarruf etme imkânı sunmaktadır. Nitekim basılı medya diye nitelendirilen gazete, dergi ve kitaplarda verilmek istenen bir konu hakkında konu ile ilgili sayfa sınırlamasının olmaması da basılı medyanın avantajlarından (Başaran, 2008). Çocuklar bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi materyallerden okulda veya okul dışında yararlanmaktadır. Çocukların teknolojik materyallerle vakit geçiriyor olması çocuk yayınlarının da teknolojik ortama aktarılmasını beraberinde getirmiştir. Sayer (2007), çocukların okur kimliğinden sıyrılıp daha çok seyirci kimliğine büründüğü 90’lı

yıllarda çocuk yayınlarının ve yayıncılarının arttığını ancak kitaba olan talebin azaldığını ve 20. yüzyılın sonu 21. yüzyılın başında ise çocuk yayıncılığının elektronik yayıncılıkla tanıştığını ifade etmektedir. Teknolojik gelişmelere paralel olarak, dergilerin daha renkli, bol resimli ve daha albenili bir görüntüye kavuşmasıyla dergiler, çocuklar için daha cazip hale gelmiştir (Başaran, 2008).

Çocuk dergilerinin farklı türde yazı, resim, fıkra, bilmece, bulmaca, oyun gibi birçok unsur içermesi dergileri tekdüzelikten kurtarmakta ve onlara zengin bir içerik kazandırmaktadır. Bu zenginlik nedeniyle çocuk dergileri; çocukları eğlendirirken onları eğitmekte, bunları yaparken de onların ufkunu genişletmekte, genel kültürlerini zenginleştirmekte ve onlara farklı bakış açıları kazandırmaktadır (Demiryürek, 2009). Çocuk dergileri dil bilgisi kurallarını pekiştirici uygulamalara yer vermeli, çocuklar için özel ilgi alanı oluşturucu; pul biriktirme, müzik, resim, nakış, el işi, çizme, model çıkarma, şiir öykü yazma gibi benzer ilgi alanlarında olan çocukların birbirleriyle haberleşmelerini sağlayıcı bir örgütlenme içinde olmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2016). Bu haberleşmeyi sağlamak adına elektronik ortamda bulunan dergiler, sosyal medya yönlendirmeleri ve editörlere yönlendiren iletişim sekmeleriyle çocukların hem dergi editörleriyle hem de kendi aralarında daha çabuk iletişim kurabilmelerini sağlamaktadır.

Çocuklar için çıkarılan dergileri; okulda verilen eğitim ve öğretime katkı sağlamak amacıyla çıkarılan dergiler ve çocuğun istediği saatte okuyabileceği, doğrudan eğitim amacından uzak, eğlendirirken

öğreten eğitime yardımcı çocuk dergileri olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür (Yalçın ve Aytaş, 2016). Doğrudan eğitim amacı taşımayan ve eğlendirirken öğreten dergilerden olan Bilim Çocuk dergisi araştırma kapsamında incelenmiştir. Ülkemizde en çok okunan çocuk dergileri arasında başta gelen dergilerden olan Bilim Çocuk dergisinin elektronik ortamda da yayınlanması, yurtdışından dergiye ulaşılabilmesi gibi konularda okuyucularına erişim kolaylığı sağlamıştır (Sayer, 2007).

Bu çalışmanın amacı “Bilim Çocuk” adlı e-derginin yapısal yönünün inceleyerek e-derginin çocuk edebiyatındaki kullanımına dikkat çekmektir. Bu yolla, çalışmadan elde edilen sonuçlarla bu konuda çalışma yapacak olan araştırmacılara katkı sağlamak ve teknolojinin getirdiği olan çocuk edebiyatı ürünlerine vurgu yapmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Bilim Çocuk dergisinin ana sayfası nasıl tasarlanmıştır?
2. Bilim Çocuk dergisinin yayın yılları ve yıllara göre içerikte yer alan yazı sayısı nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. Bilim Çocuk dergisi içerik olarak hangi konuları kapsamaktadır?
4. Bilim Çocuk ile birlikte okuyucuya sunulan ekler nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada basılı ve elektronik olarak yayınlanan çocuk dergilerinden olan “Bilim Çocuk” dergisi incelenmiş ve derginin elektronik ortamdaki formu esas alınmıştır. Çalışma, nitel desende gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar, araştırmacıya doğrudan veri

toplama ve zengin betimlemeler yapma imkânı sunmakta ve aynı zamanda bilgilerin sentezlenerek ikna edici genellemeler yapılmasına da zemin hazırlamaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Çalışmaya konu olan materyalin derinlemesine ve sistematik bir şekilde incelenmesi için doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Bu yöntemin kullanılmasıyla bir araştırma problemi ile ilgili üretilmiş dokümanlar para ve zamandan tasarruf sağlanarak geniş bir zaman diliminde analiz edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

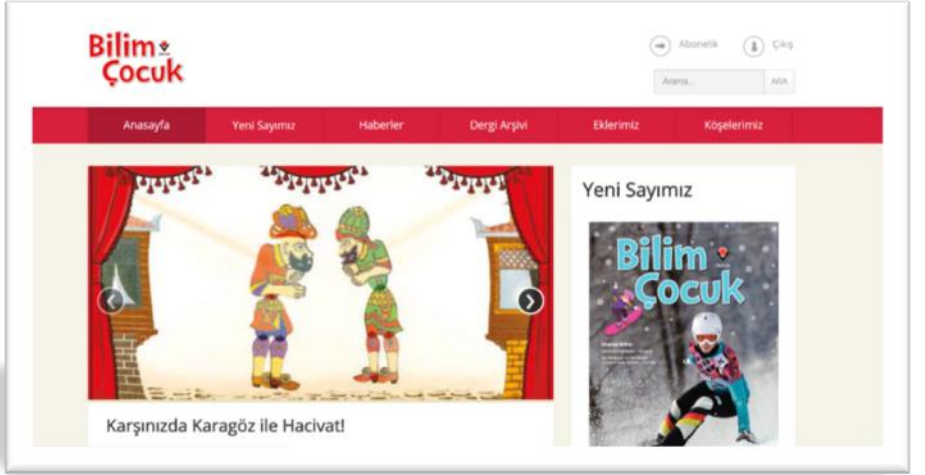
Çalışma; Bilim Çocuk adlı e-dergi ile sınırlı tutulmuştur. E-dergi incelenirken derginin ana sayfasında yer alan sekmeler hakkında bilgiler verilmiş ve derginin son sayısı incelenerek e-derginin çocuk edebiyatı sahasındaki kullanımı değerlendirilmiştir. E-dergiye ait yapı ve içerik unsurları betimsel istatistikî yöntemler (yüzde ve frekans) aracılığıyla çözümlenmiştir. Elde edilen veriler ise tablo ve grafikler hâlinde sunulmuştur.

Bulgular ve Yorum

Bu başlık altında “Bilim Çocuk” dergisinin elektronik ortamdaki formu incelenecek ve derginin okuyucuya sunduğu imkânlar hakkında bilgi verilecektir.

“Bilim Çocuk” Adlı E-Dergi Üzerine Bir İnceleme

Ana Sayfa

Bilim Çocuk, TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) tarafından 1998 yılından itibaren aylık olarak yayımlanan ve 7 yaş ve üzeri çocuklara seslenen eğitici-eğlendirici nitelikli bir dergidir. Her ayın 15’inde yayımlanan dergi, okuyucularına abonelik hizmeti karşılığında elektronik ortamda da okunma hizmeti sunmaktadır. “Bilim Çocuk” adlı e-derginin amaçları, e-dergide şu şekilde sıralanmıştır:

- ✓ Küçük yaşlardan itibaren bilimi çocuklara sevdirmek
- ✓ Çocukların bilim dünyasına katkıda bulunabileceklerini fark etmelerini sağlamak

- ✓ Çocukların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek
- ✓ Çocukları buluş yapmaya özendirmek
- ✓ Çocuklarda okuma isteği uyandırmak
- ✓ Çocukların araştırma yapma, soru sorma yeteneklerini geliştirmek.

Dergi yanında ek olarak verilen maketler, kitapçıklar, posterler, kartlar ve çıkartmalarla okuyucularına ek materyaller sunmaktadır. Çocukları eğlendirirken onlara bir şeyler öğretmeyi amaçlayan dergi, okuyucularına sunduğu bilim kartlarıyla da bilim ve ilgili konulara dikkat çekmektedir.

Derginin ana sayfasında; Ana Sayfa, Yeni Sayımız, Haberler, Dergi Arşivi, Eklerimiz ve Köşelerimiz olmak üzere altı ayrı sekme bulunmaktadır. Ana sayfanın sağ kısmında derginin son sayısının kapağı ile birlikte “Gökyüzü Günlüğü, Düşünerek Eğlenelim, Yeni Bir Kitap, Gözlem Defterinizden, Mektup Kutusu, Sorun Söyleyelim, Sizden Gelenler ve Bizim Sokak” sekmeleri yer almaktadır. Haberler bölümünde o sayıya ait bilim, sanat, kültür, edebiyat vb. yazıları yer almaktadır. “Dergi arşivi” sekmesinden derginin 1998 yılından 2018 yılına kadar yayımlanmış olan bütün sayılarına erişmek mümkündür. “Eklerimiz” sekmesinde ise okuyuculara derginin yanında ek olarak verilen maket, kitapçık, poster, oyunlar, kartlar, çıkartmalar ve etiketlerin görselleri yer almaktadır.

Ana sayfanın sağ kısmında “Bilim Dünyasına Adım” ve “Geçmişte Yapılan Projeler” sekmeleri yer almaktadır. “Bilim Dünyasına

“Bilim Çocuk” Adlı E-Dergi Üzerine Bir İnceleme

Adım” sekmesinde okuyuculara bilim dünyasını tanıtıcı nitelikli yazılar yer almaktadır. Bu bölümde; “Bilim nedir? Gözlem nasıl yapılır? Buluş nedir? Herkes buluş yapabilir mi? Bilim toplulukları nasıl kurulur?” gibi konularda okuyuculara ayrıntılı bilgi verilmektedir.

Bilim Gözlem Yapmakla Başlar

İnsanın en ilginç özelliklerinden biri merak duygusudur. Merak, soru sormayı, araştırma yapmayı sağlar. Bir şeyi merak ettikten sonra, çoğunlukla o konuda gözlem yapmaya başlarız. Gözlemlerimiz yeterince biriktikten sonra araştırmalarımızı daha da ilerletebiliriz.

Biliminsanlar, araştırmalarına gözlem yaparak başlarlar. Elbette gözlem yapmak yalnızca biliminsanlarının yaptığı bir iş değildir. Düşünen, merak eden, sorgulayan her insan gözlem yapabilir.

Gözlemleri saklamak için iki temel malzeme gerekir: gözlem defteri ve kalem. Aklınıza gelen, merak ettiğiniz her şeyi inceleyip gözlemleyebilirsiniz. Çöp tenekesini kaşıtıran kedileri, gökyüzündeki yıldızları, deniz kıyısındaki kabukları, balıkları, ağaçları, evinizdeki böcekleri, sokaktan geçen arabaları...

Duyularımız İşbaşında

Gözlem yaparken, gerçekte duyularımızı kullanıyoruz. Duyularımız, çevremizde olan biteni anlamamıza yardım eder. Gözlerimizle görür, kulaklarımızla işitir, derimizle dokunur ve dilimizle tat alırız. Gözlem yaparken çoğu zaman görme duyumuzu kullanarak işe başlarız.

Bilim Dünyasına Adım

- Bilim Gözlem Yapmakla Başlar
- Bilimsel Proje Yapmak Eğlencelidir
- Herkes Buluş Yapabilir
- Bilim Kulübü Kurmak İstiyoruz
- Keşke Fen Laboratuvarımız Olsa

“Anne-babalar” sekmesinde ebeveynlere seslenen dergi, değişen ve hızla gelişen dünyada çocukların bu değişime ayak uydurabilmek için anne-babanın rehberliğine ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir. Bilimsel konular evde desteklenmeli, çocuğun merak duygusu harekete geçirilmelidir. Bu konuda çocukları zorlamak yerine bilimin gündelik yaşamdaki önemini fark etmelerini sağlamak yerinde olacaktır.

Derginin ana sayfasının en altında okuyucular ve dergi yönetimi arasındaki iletişimi kolaylaştıracak olan “Bize Ulaşın” sekmesi ve kısa yol linkleri vardır.

Sayılar

Bilim Çocuk dergisi 1998 yılında yayın hayatına başlamıştır. Derginin yıllara göre sayıları ve bu sayılarda ele alınan konu başlıkları ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 1. Yıllara Göre Dergide Yer Alan Konu Başlıkları Sayısı

Yıl/Ay	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1998	24	22	43	39	39	28	40	40	41	42	29	33
1999	33	26	35	47	45	41	48	41	37	44	41	43
2000	35	32	32	31	33	35	33	32	41	29	42	28
2001	30	39	35	34	40	38	38	39	37	39	43	49
2002	42	39	41	49	42	40	42	40	42	42	47	47
2003	46	42	44	52	51	50	47	42	47	43	45	51
2004	45	45	49	47	50	47	41	44	43	46	45	47
2005	47	61	54	57	53	55	54	49	51	50	59	55
2006	42	50	46	54	52	49	43	46	40	40	45	41
2007	37	44	42	47	62	47	49	43	46	43	45	42
2008	45	46	46	46	44	45	52	45	44	47	50	48
2009	49	50	51	50	48	48	49	48	51	49	48	47
2010	48	50	47	50	46	48	50	46	47	48	51	48
2011	46	47	50	50	46	46	52	45	43	44	45	45
2012	48	44	44	45	48	46	47	44	48	47	46	49
2013	37	36	38	38	38	38	40	38	40	34	36	41
2014	41	37	39	41	41	40	35	36	39	42	39	40
2015	41	39	37	37	36	38	35	37	38	37	36	37
2016	39	40	37	38	36	40	37	37	39	36	39	36
2017	37	39	34	36	36	35	35	34	33	34	35	35
2018	32	34	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Yukarıdaki tabloda derginin yayın hayatına başladığı 1998 Ocak ayından 2018 Mart ayına kadar geçen sürede yayımlanan 243 sayıda yer alan konu başlıklarının sayısı görülmektedir. Tablo 1’de görüldüğü gibi ilk yıllarda daha az olan yazı sayıları, yıllar geçtikçe artmış ve derginin yayın hacminde bir artış gözlemlenmiştir. Bilim Çocuk dergisinde en az 22 (1998/2) en çok ise 62 (2007/5) konu başlığı açıldığı tespit edilmiştir. Derginin son sayısı 2018 Mart ayı olduğundan 2018 yılında sadece ilk üç aya ait verilere erişilebilmiştir.

Konu

Dergide yayımlanan yazılar 69 ayrı başlık altında ele alınmıştır. Yazarlar, farklı kaynaklardan yaptıkları taramalar sonucunda konu önerilerinde bulunmakta, söz konusu önerilerini önce konuların uzmanlarıyla görüşmekte ve daha sonra yazılarını yayına hazırladıklarını belirtmektedirler. Farklı konularda yazılmış yazılara ulaşma noktasında okuyuculara geniş bir yelpaze sunan dergide yer alan yazıların, konularına göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 2. Bilim Çocuk Dergisinde Yer Alan Konu Başlıkları

Konular		
Antropoloji	Enerji	Müzik
Arkeoloji	Fen ve Teknoloji	Nasıl Çalışır?
Atatürk	Fizik	Oyun-Oyuncak
Besinler	Fotoğraf	Poster
Bilgisayar	Fotoroman	Psikoloji
Bilim insanları	Genetik	Resim
Bilim Kurgu	Gözlem	Robotlar

Bilmece-Bulmaca	Gökbilim	Satranç
Birlikte Yapalım	Hayat Bilgisi	Sanat
Bitkiler	Hayvanlar	Sinema
Biyoloji	İletişim	Sorun Söyleyelim
Buluş	Jeoloji	Sosyal Bilgiler
Bunları Biliyor musunuz?	Kartlar	Spor
Coğrafya	Kimya	Şenlikler
Çevre	Kitap	Tarım
Çıkartma	Kitapçık	Tarih
Çizgi Roman	Maket	Tasarım
Deney	Maske	Taşıtlar ve Trafik
Denizler ve Okyanuslar	Matematik	Teknoloji
Doğa	Meteoroloji	Tiyatro
Edebiyat	Mikrobiyoloji	Tıp ve Sağlık
Eğitim	Mimarlık	Uzay
Elektrik-Elektronik	Mühendislik	Yarışmalar

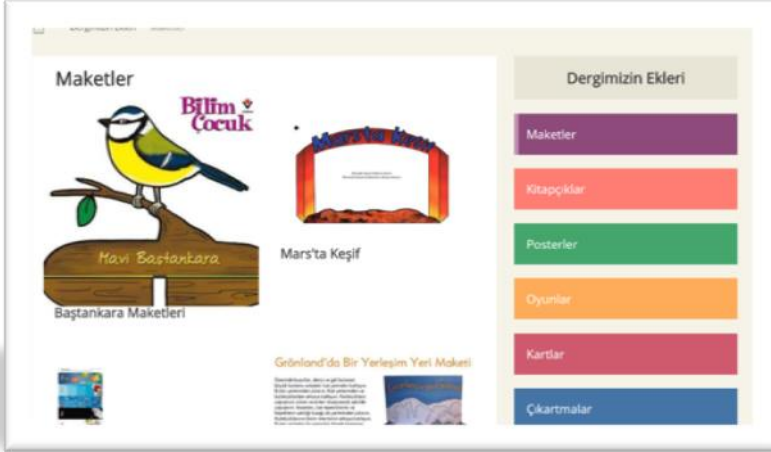

“Alt Konular” sekmesinde, Tablo 2’de yer alan konular çerçevesinde kaleme alınan yazılara yer verilmiştir. E-dergide yer alan yazılar, arkeolojiden bilime, elektrik-elektronikten kimyaya, sinemadan tarıma çok geniş bir çerçevede sunulmaktadır. Örneğin “Sinema” başlığı altında 28 farklı yazı yer almaktadır. Çocuklara dünyada ses getiren çocuk filmlerinden filmlerin ses kayıtlarının nasıl yapıldığına kadar farklı konularda bilgi veren başlık altında eğlendirici yazılar da yer almaktadır. Bir başka örnek olan “Tıp ve Sağlık” başlığı altında ise çocuklara diş fırçalamanın önemi, oksijenin vücudumuzdaki yolculuğu, şişmanlamamak için alınacak önlemler, tıp dünyasının devleri, kan grubu

nasıl belirlenir, bağışıklık sistemi gibi konularda yararlı bilgiler verilmektedir.

Ekler

“Ekler” sekmesinde derginin yanında verilen Maketler, Kitapçıklar, Posterler, Oyunlar Kartları ve Çıkartmalar yer almaktadır. Derginin internet sitesinde yer alan ekler sekmesinin görünümü aşağıdaki gibidir:

Derginin son sayısının **Maketler** sekmesinde “Pınar Büyükgüral” tarafından çizilmiş Baştankara maketleri bulunmaktadır. Maket görsellerinin altında çocuklara maketlerin nasıl yapılacağı ile ilgili bir de yönerge verilmiştir. Yine son sayının **Kitapçıklar** sekmesinde “Origami, Tatilde Sanatla Uğraşalım, Edebiyatla Uğraşalım ve Şifreleri Çöz Sürprizi Bul” adlı kitapçıklar yer almaktadır. Bu kitapçıklar aracılığıyla çocukların farklı sanat dalları ile tanışmaları sağlanarak vakitlerini eğlenceli ve verimli bir şekilde geçirmeleri amaçlanmıştır.

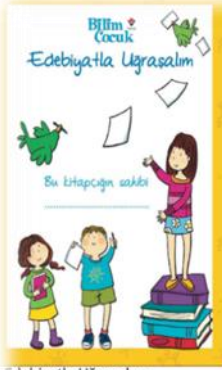
Kitapçıklar

Örnek

Tatilde Sanatla Uğraşalım

Edebiyatla Uğraşalım

Şifreleri Çöz Sürprizi Bul

Son sayının **Posterler** sekmesinde ise “Asya Filleri, Karıncalar, Bofor Ölçeğiyle Rüzgârın Hızını Ölçelim ve Yalıçapkını” başlıklı posterler bulunmaktadır. Örneğin Asya Filleri posterinde fillerin çeşitli görsellerinden yararlanılmış ve Asya Filleri hakkında okuyuculara fillerin fiziksel özellikleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Posterlerin anlatım dili oldukça sadedir.

“Bilim Çocuk” Adlı E-Dergi Üzerine Bir İnceleme

“Bofor Ölçeğiyle Rüzgârın Hızını Belirleyelim” adlı posterde okuyuculara hiçbir araç kullanmadan rüzgârın hızının nasıl ölçüleceği konusunda bilgi verilmektedir. Posterde yer alan açıklamalar ve yönlendirmeler aracılığıyla okuyucular rüzgârın hızını bofor ölçüsüyle ölçebilme imkânı bulmaktadır.

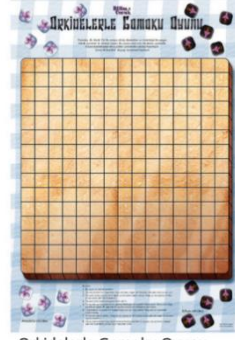
Derginin “**Oyunlar**” sekmesinde “Bilim İnsanları İş Başında, Orkidelerle Gomoku Oyunu, Köprü Yapma Oyunu, İletken mi Yalıtkan mı Bu Oyun Kolay mı?, Komik Yüz Oyunu, Pi Sayısıyla Oyun Oynayalım” adlı oyunlar bulunmaktadır. Bu oyunlar, çocukların yaratıcı fikirler üretmelerini ve aynı zamanda oyunları kazanmak için farklı düşünme becerileri geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Oyunlar

Bilim İnsanları İşbaşında!

Orkidelerle Gomoku Oyunu

Köprü Yapma Oyunu

İletken mi, Yalıtıcı mı? Bu Oyun Kolay mı?

Derginin yanında verilen **Kartlar**, eğitici-öğretici özellikleriyle çocuklara ve ebeveynlere farklı mekânlarda aktivite yapma kolaylığı sağlamanın yanı sıra çocukların duyuşsal ve bilişsel gelişimlerine, ince motor becerilerinin iyileştirilmesine de katkıda bulunmaktadır. Söz konusu kartlar biçimsel yönden renkli ve çocukların ilgisini çekecek niteliktedir. Derginin son sayısında "Simit ve Peynir'den Bilmeceler, Amazon Yağmur Ormanlarında Yaşayan Hayvanlar, Simit ve Peynir'le Bilmeceler, Simit ve Peynir'le Geometri" adlı oyun kartları yer

“Bilim Çocuk” Adlı E-Dergi Üzerine Bir İnceleme

almaktadır. E-dergide yer alan kartları pdf formatında indirmek mümkündür.

Bilim Çocuk’un internet sitesinde yer alan kartlara ait görsellere aşağıda yer verilmiştir:

E-derginin “Ekler” sekmesinde, çocuklar için farklı kavram ve konulara yönelik olarak hazırlanarak okuyucunun beğenisine sunulan çıkartmalar da yer almaktadır. Bu çıkartmalar aracılığıyla çocukların merak ve keşif duyguları beslenerek çocuklar buluş yapmaya ve

öğrenmeye özendirilmektedir. Derginin son sayısında “Gölcüklerde Yaşam, Melez Otomobiller, Mars Üzerine Düşler ve Gerçekler, Geçmişten Günümüze Gemiler ve Denizciler” başlıklı çıkartmalar yer almaktadır.

Çizim ve karikatürlerle desteklenen çıkartmalara ait görseller aşağıdaki gibidir:

Sonuç ve Tartışma

Bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler dergileri de elektronik ortama taşımış ve eğitim-öğretimde kullanılan materyallerin daha çok kişiye ulaşmasına yardımcı olmuştur. E-dergi kavramı, “dijital ortamda yayımlanan dergilere verilen genel ad” olarak tanımlanabilir. Söz konusu dergiler arasında doğrudan “pdf” formatında yayımlananlar olduğu gibi “flash” formatında da yayımlananlar vardır. E-dergiler okuyucularına zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın erişim kolaylığı, geçmiş yıllara ait sayılara ulaşma, dergiyi saklama imkânı gibi avantajlar sunmaktadır.

Çocuk dergileri ise, eğitim-öğretime yönelik yazılar, çeşitli çocuk edebiyatı türlerine ait konular ve bunlara ilişkin sorular, bilmeceler, çocuk oyunları ve eğlence konuları, kitap ve diğer tanıtımlar gibi çok zengin bir içeriğe sahiptir (Şimşek, 2001: 7). Alan yazında çocuk dergiciliği ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında (Alabaş ve Kamer, 2016; Akbayrak, 2014; Terkan, 2009) çocuk dergilerinin; çocukların boş zamanlarını değerlendirmek, çeşitli konularda okuyucuya bilgi vermek, çocukların hayal güçlerini geliştirmenin yanı sıra gerçek hayatla ilgili tecrübe kazandırmak gibi işlevleri olduğunu söylemek mümkündür (Güran Yiğitbaşı, 2014: 43).

Çocuk dergilerinden olan “Bilim Çocuk”, hedef kitlesi 7 yaş ve üzeri çocuklar olan ve aylık olarak yayımlanan bir dergidir. Söz konusu dergi, okuyucularına elektronik ortamda da okunma fırsatı sunmaktadır. TÜBİTAK tarafından yayımlanan dergi öğrencilerin; araştırma

yapmalarına, analitik düşünmelerine, merak duygularını harekete geçirerek yeni buluşlar yapmalarına olanak sağlamaktadır. Çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişim seviyeleri de dikkate alınarak kaleme alınan yazılar, çocuklara keyifli vakit geçirirken aynı zamanda farklı alanlarda bilgi edinme fırsatı sunmaktadır.

Bilim Çocuk'un ana sayfasında; ana sayfa, yeni sayımız, haberler, dergi arşivi, eklerimiz ve köşelerimiz olmak üzere altı ayrı sekme yer almaktadır. Derginin ana sayfasında o ay öne çıkan yazılar, gözlem defterlerinden notlar, derginin aylık abonelik kampanyaları, derginin ekleri, bilim dünyasında yaşanan gelişmeler ve geçmişte yapılan projelere ait bilgiler bulunmaktadır. Derginin ana sayfası oldukça renkli ve okuyucunun dikkatini çekecek niteliktedir. Ayrıca ana sayfanın en altında yer alan anne babalar ve öğretmenler sekmeleriyle sadece çocuklara değil ebeveynlere ve öğretmenlere de seslenilmektedir.

Dergi, 1998 yılından 2018 yılına kadar 243 sayı çıkarmıştır. Arşivi oldukça zengin olan derginin yazı sayıları da okuyucuyu doyurucu niteliktedir. Dergide yer alan yazılar, çocukların ilgisini çekecek görsellerle de desteklenmiştir. Ayrıca yazıların çok fazla uzun olmaması da çocuklar açısından olumlu olarak değerlendirilebilir. Konu başlıkları açısından da geniş bir yelpazeye sahip olan dergi, okuyucusuna hayat bilgisinden mikrobiyolojiye, arkeolojiden meteorolojiye uzanan farklı konu alanlarıyla ilgili bilgiler sunmaktadır. Bilim Çocuk'un "ekler" sekmesinde çocuklar için hazırlanmış maketler, kitapçıklar, posterler, bilim kartları, çıkartma ve etiketler bulunmaktadır. Dergi eki

niteliğindeki bu materyaller aracılığıyla çocukların ilgilerini çekmek hedeflenerek bilim ve eğlence bir araya getirilmiştir.

Bilim Çocuk, çocuğa görelilik ilkeleri bakımından şu şekilde ele alınabilir. Konu ve tema açısından bakıldığında dergide bilimi sevdirecek, çocuklara bilimi tanıttıcı ve onları keşif yapmaya yönlendirici yazıların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu ise çocuk edebiyatı açısından istenen olumlu bir durumdur. Demircan (2006: 22) çalışmasında TUBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki yazıları incelemiş ve yazıların bir çocuk kitabında olması gereken iç ve dış yapı özelliklerini taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Biçimsel açıdan bakılacak olursa, dergide yer alan tasarım öğelerinin birbirini destekleyen ve tamamlayan bir yapıda olduğu görülmektedir. Derginin sayfaları arasında görülen görsel bütünlük derginin görsel kimlik kazanmasına yardımcı olmaktadır. Yine dergide yer alan resimler ve kullanılan renkler okuyucunun ilgisini çekecek fakat konu bütünlüğünü sarsmayacak niteliktedir. Bu noktada eğitim odaklı çalışan uzman grafik tasarımcıların katkılarının olduğunu söylemek mümkündür.

Genel olarak bakıldığında “Bilim Çocuk” adlı e-dergi, biçim ve içerik açısından çocuğa görelilik özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Dergi, bilimi küçük yaşlardan itibaren çocuklara sevdirecek bilimin, hayatın bir parçası olduğu gerçeğine vurgu yaparak hem öğrencilere hem de öğretmenlere ve ailelere önemli bir hizmet sunmaktadır.

Bilim Çocuk dergisi, çocuklara bilimi zengin bir içerikle ve eğlenceli bir şekilde öğreten, her konuda çocuğa fikir sunmaya çalışan ve görsel içerikleriyle çocuğu okumaya özendiren bir çocuk dergisidir. Bu çalışma da örnek çocuk dergilerinden biri olan Bilim Çocuk dergisinin elektronik halini tanıtarak çocuk edebiyatı alanına katkı sağlamaktadır.

Öneriler

Elde edilen bulgulardan hareketle yapılacak yeni çalışmalara ve e-dergilerin kullanımına yönelik olarak şu önerilerde bulunulabilir:

- ✓ E-dergilerin kullanım alanları yaygınlaştırılarak dergiler öğretmen rehberliğinde sınıf ortamında kullanılabilir.
- ✓ Çocuklara yönelik olan e-dergilerin hazırlanma aşamasında Çocuk Edebiyatı ve Türkçe Öğretimi alan uzmanlarının da görüşlerine başvurulabilir.
- ✓ Anne, baba ve öğretmenler e-dergilerin kullanımı konusunda bilinçlendirilerek yeterli donanıma sahip olmaları sağlanabilir.
- ✓ Bilim Çocuk adlı e-dergi, çocuğa görelilik ilkeleri bakımından ayrıntılı olarak incelenebilir.
- ✓ Abonelik gerektiren dergiler için MEB aracılığıyla okullara erişim kolaylığı sağlanabilir.

Kaynakça

Akbayrak, K. (2014). Erken Cumhuriyet Döneminde Sosyalleşme Aracı Olarak Çocuk Dergileri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi EBE, Ankara.

Alabaş, R. ve Kamer, S. T. (2016). Afacan Çocuk Gözü Dergisi ve Çocuğun Vatandaş Olarak Eğitimi. *Turkish Studies*, 11(3), 77-92.

Aydın, K. (2015). Türkiye’de Çocuk Dergiciliği: Diyanet Çocuk Dergisinin İçerik Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

Başaran Taş, E. (2008). Türkiye’de Çocuk Dergilerinin Çocuk Eğitimine Katkısı ve Milliyet Kardeş Dergisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Demircan, C. (2006). TÜBİTAK Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1).

Demiryürek, G. (2009). Türkiye Çocuk, Diyanet Çocuk ve Ebe Sobe Çocuk Dergilerinin Yapısal Özellikler Bakımından Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. KATÜ, Trabzon.

Güran Yiğitbaşı, K. (2014). Türkiye’de Çocuk Dergiciliği: TRT Çocuk Dergisi Örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 37-56.

Oğuzkan, F. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sayer, R. (2007). Çocuk Kütüphanelerinde Elektronik Yayınların Kullanımı ve Yaygınlaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Şimşek, H. (2001). XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*, (151).

Terkan, N. (2008). Türkiye’de Popüler Çocuk Dergilerinde Egemen Söylemlerin Kuruluşu. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi SBE, Ankara.

Yalçın, A., ve Aytaş, G. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.